

(Дніпропетровськ)

АВТОРСЬКІ ПАРАМЕТРИ ВІДНОСНО ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ

В ОДНОМУ З АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ

(ДОСВІД КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНОГО АНАЛІЗУ АНГЛІЙСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ

ОПОВІДАННЯ К.Г.ПАУСТОВСЬКОГО "ЗОЛОТИЙ ЛИН")

Англійський переклад російського оповідання показав багато тривалих дієслівних форм, які перевершують кількість у декількох автентичних текстах. Матеріали співпадали за описом процесу. Авторський погляд, голос, тощо, відбиваючи смисл мовних засобів творця тексту, здатні прояснити згущені лінгвістичні форми, більш за те, авторську індивідуальність.

Ключові слова: лінгвістичні форми, семантика тривалості, лінгвокультурні особливості, авторський смисл, погляд, тон, динаміка.

The authors' semantic dimensions as compared with those of translator's in one of English texts (an experience of cognitive and communicative research into English translation of a Russian story "The Golden Trench" by K.G. Paustovsky)

A translation into English has been researched because of the abundant process language (Continuous aspect) that were compared to the authentic texts similarly describing an activity. The author's semantic parameters like the point of view, voice etc explain many features of the English text.

Key words: translation into English, linguistic process-forms (Continuous aspect), author's point of view, voice, etc, linguistic and cultural tradition.

Теперішній дослідницький інтерес пояснюється необхідністю знати, як співвідносяться англійські авторські якості тексту з мовними засобами, які є матеріальним утіленням змісту, що індивідуально викладається в письмовому документі.

Вивчення мовних механізмів у співвідношенні з авторськими смисловими параметрами, як то: авторський погляд, голос, тон тощо, відкриває дорогу до дотичного розуміння індивідуальної семантики, яка зазвичай пояснювалась як виключно авторський вислів, який нелегко проаналізувати і варто прийняти як належне. Тому теперішні наші зусилля націлено на подальше розширення і поглиблення мовного каналу проникнення в зміст, тим самим на деяке подолання традиційних формальних меж суто лексико-граматичного наближення до матеріалу.

На одному з попередніх кроків у цьому напрямку були розглянуті тексти двох британських (Г. Мортон [9] і Дж. Оруел [12]), двох американських письменників (Е. Хемінгуей [6] та І. Шоу [13]), опублікований переклад оповідання К.Г. Паустовського [3] англійською мовою та, нарешті, уривок із англійського роману В. Набокова [10]. Всі автори є приблизно особами, чие життя розпочалось із початком 20 сторіччя, які отримали визнану якісну освіту перед або відразу після першої світової

війни, винесли досвід другої світової війни, після якої стали особливо відомими за свої духовні якості та майстерність письма.

Особливе значення в розумінні англомовного авторського тексту мають такі мовні форми, що відмічені національно-культурною специфікою, серед них незліченні/зліченні іменники, умовні форми, статичні/ динамічні дієслова тощо. До цього ряду характерних англомовних лінгвістичних форм можна додати механізми тривалої дії (Continuous aspect). Саме останні форми ми тепер продовжуємо досліджувати відносно авторських параметрів у дуже цікавій лінгвістичній колізії: на матеріалі англомовного перекладу російського оповідання, яке в підготовчому аналізі виявило найбільшу кількість тривалих форм порівняно зі зразками від різних авторів (див. згадані раніше) в матеріалі, що є подібним за зображенням процесу.

Нові зусилля зосереджуємо на тому, щоб розпізнати сукупну смислову роботу граматичних форм, яким властива семантика тривалої дії і які здатні накопичувати відповідний смисл на певних ділянках тексту. Змістова будова абзацу та межі всього тексту продовжують бути полем спостережень, порівнянь та висновків відносно проблеми теперішнього етапу дослідження.

Аспект тривалої дії, який є характерний для англійських дієслів, можна вважати своєрідним ставленням до матеріального світу в англомовному середовищі, що закладається у мислення дитини достатньо рано в оточенні людей, які спілкуються цією мовою. Граматичні форми Continuous використовуються в декількох видо-часових та активно-пасивних варіантах, які плідно описуються в граматичній теорії, особливо на рівні слова та речення. Коли йдеться про цілісний текст, то цілковитої впевненості про характер використання цих граматичних форм щодо послідовного змісту часом бракує навіть провідним англомовним граматистам; принаймні вони не беруться формулювати непохитні закономірності [4, с. 648-651; 5, с. 224 -225; 7, с. 59-62].

Відповідним чином, досліджений нами ефект тривалості, затягнутої деталізації процесу, вчинку або події у англомовному авторському тексті не відбувся би так яскраво, якщо особові граматичні форми дієслова не накопичувались би автором у поєднанні із іншими лінгвістичними формами, як-то англійський дієприкметник, дієприслівник, герундій і навіть прислівники дієслівного походження.

Перевірка спостережень та опора на ретельне дослідження текстових зразків британців Г. Мортонна [9] і Дж. Оруела [12], американських письменників Е. Хемінгуея [6] та І. Шоу [13] вже описані через їх авторські параметри (погляд письменників, їх голос, тон, динаміка і позиція тощо). Зазначені смислові виміри показали себе дієвими змістовими інструментами в роботі із текстом [11; 15]. Тепер доречно згадати добрим словом американського теоретика А. Маслоу, чия школа наукової думки уможливила когнітивно-комунікативні дослідження авторської роботи. Наші попередники і вчителі заклали теоретичну основу для розуміння авторства тексту як цілісного гуманного процесу самопізнання, самореалізації та поєднання смислом із іншими [1; 10, с. 290-292].

Мету теперішньої публікації можна розуміти як наступну перевірку дієвості аналізу тексту за авторськими параметрами смислу із урахуванням ролі одного із лінгвістичних механізмів як їх можливого дотичного наповнення. Ситуація дослідження ускладнена, по-перше, через специфіку центрального в цій роботі англомовного граматичного явища тривалості, яке відмічено національно-культурними особливостями. По-друге, ми маємо справу із англомовним перекладом із російської, який може обіцяти додаткові нашарування смислу від перекладача.

Оскільки нам доведеться працювати з переліченими (див. раніше) каналами авторського смислу, то неминуче ми звернемося до гуманістичного потенціалу твору Паустовського К.Г. і пересвідчимося чи не змарніла авторська людяність в англомовному варіанті через присутність іншої особи, тобто перекладача, на шляху трансформації смислу із російського вираження на англійське.

Отже, російське оповідання К.Г. Паустовського "Золотой лин" [3, с. 433-435] є обсягом 1248 слів, які викладено в 21 абзацах. Порівнюючи англійський переклад та роботу письменника, перше, що нас здивувало, був об'єм тексту англійською мовою, який значно перевершував показники його російського оригіналу і налічував 1707 слів. Це виглядало несподіванкою на тлі відомої серед перекладачів думки, що, зважаючи на граматичну специфіку, тексти англійською значно коротші за їх еквіваленти російською/українською мовами. В ході опрацювання цих показників, довелось зустрітися із такою думкою, що це натурально, щоб переклад англійською був значно об'ємніший, бо ця мова не може обійтись без великої кількості коротких службових слів: через це ми перевірили об'єм тільки за знаками. Англійський переклад (7470) знов виявився значно більшим за російське оповідання (6522). Ми приділили цьому факту увагу, оскільки в зрілому тексті навіть декілька додаткових слів можуть впливати на загальний смисл.

Оскільки спершу ми наблизилися до дослідження англомовного перекладу "The Golden Tench" через цікавість щодо численних тривалих форм, які використано перекладачем цього тексту на англійську, станемо вважати, що розслідування цього факту стане дотичним віконцем проникнення в семантичну будову документу і свідчитиме одночасно і про авторські якості оригіналу, і про перехід таких характеристик в переклад. Ми не заперечуємо, що таким каналом проникнення може бути якась інша граматична форма або декілька із них. Проте працювати із всіма одночасно характерними граматичними механізмами відносно авторських смислових параметрів видається надмірно складною задачею.

У попередніх публікаціях ми вже порушували проблему провідної ролі дієслівних смислів в англомовних текстах. Із цих позицій, вважаємо необхідним випробувати, із якою текстовою матерією ми маємо справу. Тепер прозирнемо послідовно в англомовний текст, і його переклад протягом цілого твору і скрізь усі 21 абзаци відносно потреби автора та перекладача в всіх дієслівних формах. Дієслівних використань в оригінальному російському творі налічується 219 випадків, в англомовному варіанті знайдені 303 форми.

Додатковим враженням про якості текстової тканини нашої цікавості стане визначення густоти, тобто відсоткового показника, потреби перекладача в формах тривалості (56) в цілому тексті щодо всіх дієслівних форм (303 випадків в перекладі, про які важливо зазначити, що аналітичні форми рахувались в цілісності). Така цифра для особи, яка запропонувала англомовний варіант оповідання К.Г. Паустовського, складає 18,48%. Це можна порівняти із відсотками потреби в тривалих формах, які отримано щодо носіїв мови, британців Г. Мортон (10,34%) [9] та Дж.Оруела (16,90%) [12], в чіх оповіданнях, так само як і у К.Г. Паустовського, зміст пов'язується з активним процесом, що широко та колоритно розгортається.

Таким чином ми досягли загальної картини про текстову тканину англомовного перекладу та оригіналу, що пробуджує певні гіпотези щодо властивостей мовних механізмів, що в фокусі уваги. Посилання на густоту певної лінгвістичної категорії в межах закінченого тексту не заперечують американські функціональні граматисти, зокрема М. Селсе-Мерсія та Д. Ларсен-Фримен [4.], і самі нерідко використовують показники про це від інших дослідників. Оскільки цілі нашої роботи не стільки мовні, скільки текстові, то такі формальні узагальнення підтримують цілісне враження від

прочитаного тексту, показують насиченість змісту та допомагають в міркуваннях про нього, однак суттєво не пояснюють багатомірний смисл ні авторської роботи, ні перекладу.

Попереду маємо зауважити, що змістовно аналізуючи російський оригінал, ми відчули повнокровне здійснення авторської особистості К.Г. Паустовського в його тексті. Його матеріал представляє собою природній комунікативний зразок, органічність якого відповідає динамічним критеріям самореалізації особистості за теорією А. Маслоу. Російський письменник із маленького фрагменту свого життя – в тяжкий як в приватних стосунках, так і письменництві 1936 рік – склав повноцінну комунікативну подію. В навмисно вузьких змістових рамках цього оповідання він зміг яскраво самореалізуватися і запропонувати людям текст-взірець людяності (тут ми перепрошуємо перед захисниками природи, які, ми сподіваємося, знайдуть виправдання для рибацтва письменника, якому майже нічого було їсти, але який не зрадив своєму відчуттю правди та порядності і вважав для себе кращим спілкуватися в далеких місцях із природою, ніж ступити в компроміс із своєю совістю, додаючи в столиці до духовно руйнівних соціальних процесів 1930-х років). Все, що тільки сказано, варто віднести як аспект до розгляду авторської позиції, до якої ми ще повернемося.

Щодо перекладу, то за загальним враженням, така самореалізація та людяність К.Г. Паустовського не дуже помітні. Переклад пропонує більш вузький смисл анекдотичної пригоди, учасники якої – рибалки – майже відверто байдужі до інших осіб і часто виглядають регістраторами процесу рибацтва на манер викладу в підручнику із природознавства. Жінки-селянки в англійському перекладі, часом звучать як агресивні інтелігентки, а не росіянки із глибокої провінції 1930-х, які здатні визнавати в своєму житті лише якості бути дружиною та додавати до сімейного майна, а все інше, сміючись, зневажати.

Погляд письменника К.Г. Паустовського в оригіналі стає дуже активним смисловим каналом. Засобами російської мови, автор свідомо затушовував те, що для нього не мало особистого значення, в розпливчато узагальнені картини, які охоплюють і жінок, і чоловіків, і дітей, які живуть своїм життям, що, звісно, може бути кумедним. Але це не авторська стихія, не та, яку він органічно потребував. На подібні обставини письменник дивиться разом із своїм приятелем-рибалкою. Проте, коли сільське "соціальне оточення" залишає творця тексту на самоті, то сполохує його живий погляд, який висвічує захоплення реальністю через всі можливі почуття. Делікатно та із милуванням автор показує, як йому добре на своїй землі. Коли справа йде про рибацтво, то авторський погляд спокійно-серйозно зауважує, що одного милування тут мало: майстерність, спостережливість, повага до риби, терпіння, знання, взаємодопомога та витривалість вирішують успіх. На таких ділянках смислу, до якого особа К.Г. Паустовського із захватом прикипає, автор дивиться на навколишній світ своїми власними очима, залишаючи осторонь свого партнера в рибацтві. Коли ми почали простежувати те, що могло би бути авторським поглядом в перекладі, то натрапили ніби на прояви розсіяної людини, яка однаково повертає голову на всяку подію.

Голос письменника К.Г. Паустовського також залежить від ділянок змісту. Часто в випадку речей, до яких він байдужий, автор надає голосу інше русло, і замість автора-оповідача починають висловлюватися його персонажі: так промовляють свої слова селянки, дід та сільські діти. Про інше, що письменник неприховано та зацікавлено розглядає і бачить в цих речах все, йому самому є що розповідати. Оскільки авторський голос часто пов'язаний із такими авторськими параметрами як тон та дикція, то так само у Паустовського К.Г. зміна голосового напрямку відразу позначається на текстових смислових каналах тон та дикція: персонажів ніяк змішати із автором-оповідачем бо ясно, що сам письменник за своїми особистими якостями такого би не промовив.

Перекладач оповідання Паустовського К.Г. начебто пильнує зміст і ретельно передає події, але тон тексту англійською мовою не зберігає неспішного та болісно-дорогого спостереження навколишньої природи автором-оповідачем, а дикція перекладених слів персонажів починає додавати сторонніх смислів.

Динаміка письменника К.Г. Паустовського повільна, але під впливом авторського голосу і, слідкуючи за авторським поглядом, приходимо до комфортної гармонійної присутності в подіях оповіді. Приємність співчуття авторському голосу і задоволення від розглядання того, на що показує письменник, такі сильні, що не виникає ніякого бажання прискорювати події. Перекладач таку тонку людськуприємність загубив. Це трапилось не через те, що в англійській мові недостатньо слів для подібних смислів, а із іншої причини: щоб знайти доречні слова про милування життям треба таке самому пережити, особливо в цілковито реальній перспективі загинути в бруді та людській ненависті 1930-х. Як воно є, англійський переклад, насичений враженнями, став нагадувати етапи пригод.

Позиція письменника К.Г. Паустовського делікатно незалежна. Оповідач-автор не прагне відносин ні з ким із людей, хоча залишається спокійним і ввічливим із ними. На природі він почуває себе комфортно і задоволений своїм буттям із дуже серйозної причини: ця земля призначена для життя, і всім на ній є місце. Те, що автор постає серед природи і людей із своїм приятелем-рибалкою, має вагомий смисл: автору добре із тими, із ким у нього є порозуміння; більш за те, бути таким, яким автор постає в оповіданні, цілковито можливо, і свідоцтво тому – ще одна особа, яка розділяє зображене ставлення до життя.

Оскільки перекладач не відреагував на авторську тональність і дикцію із оригіналу, крім того загубив деякі смисли в каналах авторського погляду та голосу, то збитки не могли не вплинути на загальний смисл, а тим самим не пошкодити такий смисловий канал творця тексту як авторська позиція.

Смак є інтегративним параметром авторства і спирається на ефект від сукупної роботи лінгвістичних засобів та всіх інших каналів авторського смислу, як-то: позиція, голос, погляд, тощо. Смак навіть майже не залежить від тієї реальності, яка знаходить втілення в авторському тексті; його важко підробити або нафантазували. Зазвичай, автор підходить до стадії створення тексту вже як носій певних смаків, тобто в різній мірі позитивних пристрастей до гуманних проявів людського життя. Матеріал твору стає свого роду випробовуванням автора на дійсність такого його ставлення до реальності.

Авторський смак письменника К.Г. Паустовського характеризується прагненням щирого і доброго цінування життя; уникання тиску на інших і з боку інших, можливості займатися тою справою, яка подобається і виконувати її за досвідом і розумінням, що зазвичай не може не принести свої реальні плоди. Оскільки визначення авторського параметру смак є дуже тонкою справою, а у перекладача вже трапилась значна втрата авторського смислу за іншими показниками, то в перекладі можна прослідкувати лише ніби кумедне геройське задоволення від рибацької молодецької перемоги над гомінкими бабами та щастя старого діда – "союзника проти баб".

Тепер ми повертаємося до того англійського лінгвістичного моменту, із якого почалось все це дослідження тексту К.Г. Паустовського – форми тривалості та їх робота на авторський зміст в перекладі англійською мовою. Можемо відразу сказати, що їх значна кількість в перекладі "The Golden Trench" не пов'язана із такими текстотворчими пасажами письменника, які англійські автори-учасники порівняння не виконували. Численні лінгвістичні механізми із семантикою

тривалої дії належать не роботі К.Г. Паустовського, а перекладу. Такий мовний механізм проявляє себе як ефективний серед авторів-носіїв мови: вони їм користуються в особливих випадках, обережно і ощадно, навіть тоді, коли твір переповнюється діяльністю. Головна риса роботи автентичного автора в цьому смислі – це глибинне особисте відчуття такої граматики. Внаслідок цього, помітна цілеспрямованість тривалих смислів на зміст цілого тексту, а не тільки речення. Більш за те, ми виявили, що англомовні випадки тривалих форм особливо плідно працювали на певний семантичний авторський канал, ним в різних текстах був або авторський погляд, або голос, або динаміка. Такий функціонально-граматичний ефект не дуже описують підручники із англійської граматики.

У перекладача К.Г. Паустовського рішення на користь тривалих форм приймалось, очевидно, лише на рівні окремого речення, не виключно, під впливом інших осіб, може і не одної. Більш за те, абзац за абзацом була помітна пристрасть перекладача до однотипної дієслівної тривалості. Було таке, що перекладач буквально зображав російські дієприкметникові та дієприслівникові звороти, використовуючи, на його думку, подібні англійські конструкції. Відмічені випадки, коли перекладач не звернув увагу на дуже важливі семантичні моменти – активні форми дієслів у К.Г. Паустовського – і підмінив їх "інтелігентними" англійськими зворотами або не-особовими формами тривалості, тим самим додаючи інших, і не кращих, смислів.

Роботи мовних механізмів тривалості на цілий текст в перекладі "The Golden Tench" не відбулось. Важко стверджувати, що певний авторський канал особливо збагатився від такого вжитку. Дійсно, перекладач російського письменника був добре обізнаний із формальною англійською граматику, його текст англійською став ідеальним свідченням про це. Проте значна частка авторського смислу загубилась. Одним із лінгвістичних елементів, який це показав, слугували форми тривалості. Однак ми не розглядали інші граматичні та лексичні засоби, які, цілком вірогідно, теж зіграли певну роль. Авторські параметри тексту (див. раніш) ще раз проявили себе надійними вимірами авторської семантики: вони гармонійно укладаються один з іншим і всі разом, коли текст є справжньою авторською комунікативною подією. Наскільки авторський текст є таким також видно між рядків через розгортання – наскрізь текстові смисли – особистості творця тексту, за властивістю, яка кожен раз стверджує думку А. Маслоу про шляхи людської самореалізації. Проте, коли текст "надламується" від сторонньої присутності, як то буває в перекладі іншою мовою, авторські параметри прослідкувати часом стає дуже важко через незнайдену перекладачем гармонійність смислу.

Надалі сподіваємося продовжити аналіз англомовних авторських текстів, зокрема двох текстів одного письменника, із урахуванням характерного для них співвідношення граматичних форм, відмічених національно-культурною специфікою; а після цього у подібному ж ставленні до англомовного авторського тексту, яке виявилось плідним, очікуємо розглянути цілісність зрілого авторського тексту, яка своєю гармонійністю протистоїть стороннім смисловим елементам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колшанский Г.В. Коммуникативная функция и структура языка / Г.В. Колшанский. – Москва: Наука, 1984. – 175 с.
2. Миронова Т.Ю. Спостереження за коливаннями семантики тривалої дії в англомовному авторському тексті. Наукові записки. – Випуск 117. – Серія: Філологічні науки (мовознавство) / Т.Ю.Миронова. – Кіровоград: ЗВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – 440 с. – С. 232-240.

3. Паустовский К.Г. Золотой ливь // Собрание сочинений в 8-ми т. – т.6 / К.Г.Паустовский. – М: Худ. литература, 1969. – С. 432-436.
4. Celce-Murcia M., and Larsen-Freeman D. The Grammar Book / M. Celce-Murcia, and D. Larsen-Freeman // 2-d edition with Howard Willams. – United States of America: Heinle & Heinle, 1999. – 854 p.
5. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of The English Language / D.Crystal . – Cambridge: University Press, 2000. – 489 p.
6. Hemingway E. Cat in the Rain // The Collected Stories/ Ernest Hemingway. – The millennium library: everyman’s library. – 1995. – 787 p. – p.107-109
7. McCarthy M. Discourse Analysis for Language Teachers / M. McCarthy. – Oxford: Oxford Language Teaching Library, 1990. – 205 p.
8. Maslow A. Peak Experiences in Education and Art. // Human Values by Joseph A. Zaitchik and Roger E.Wiehe / Abraham Maslow. – New York: Brown and Benchmark, 1993. – 525 p.
9. Morton H.V. H.V.Morton’s London / H.V. Morton. – London: Methuen & Co.LTD, 1940. – 436 p.
10. Nabokov V. Speak, Memory. An Autobiography Revisited / V. Nabokov. // Everyman’s library– London: David Campbell Publishers LTD, 1995. – 268 p.
11. Norton S. and Waldman N. Canadian Content / S. Norton and N. Waldman. Canada: Hoft, 1988. – 371 p.
12. Orwell G. Hotel Kitchens. // Gould E. and others. The Art of Reading. Contexts for Writing / Gould Eric, Robert Diyanni, William Smith, Judith Stanford. – New-York: McGraw-Hill, 1990. – P. 305-312.
13. Shaw, I. Evening in Byzantium. / I. Shaw. – London: New English Library: Times Mirror. – 1977. – 285p.
14. Thomson A.J. and Martinet A.V. A Practical English Grammar / A.J. Thomson and A.V. Martinet. – Oxford: Oxford University Press, 2009. – 383 p.
15. Trimmer J.F. and McCrimmon J. M. Writing with a Purpose / J.F. Trimmer and J. M. McCrimmon. – Boston: Houghton Miffling Company, 1988. – 524 p.